

interpretation and concretization of excessively generalized and abstract rules of law and by filling gaps in law. Practical importance. The results of the study can be used in law-making activities in order to identify shortcomings in current legislation and identify possible law-making ways to overcome shortcomings in current legislation.

Keywords: legal technique, law-making, law-enforcement act, court practice, court precedent.

DOI: 10.33663/2524-017X-2021-12-6

УДК 321.01; 342.2

*Олександр Васильович Батанов,
провідний науковий співробітник
відділу конституційного права
та місцевого самоврядування
Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України,
доктор юридичних наук, професор
ORCID: 0000-0002-0239-4539*

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО УНІТАРИЗМУ У ФОКУСІ ДОКТРИНАЛЬНОГО ТЛУМАЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Новітня конституційна історія України свідчить, що найбільш багатогранною і складною є проблема утвердження в Україні оптимальної форми державного устрою. У політико-правовій науці в цілому та сучасній конституціоналістиці дана проблема вже три десятиліття поспіль активно дебатується ученими-державознавцями, політиками, громадськими діячами.

Попри незворотність курсу на формування України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової, унітарної держави, територія якої в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканою (ст. ст. 1–2 Конституції України), питання щодо форми державного устрою України, її адміністративно-територіальної організації, вирішення пов'язаних із ними національно-політичних, мовних та соціально-економічних проблем суспільства залишаються доволі дискусійною стороною політичного та правового життя сучасної України. Особливо болісно загострилися та актуалізувалися ці питання в умовах окупації Автономної Республіки Крим та збройної інтервенції Російської Федерації проти України.

Прямо або опосередковано проблема розуміння сутності та змісту конституційного принципу унітарності української держави та в цілому феномену унітаризму залежить від адекватного тлумачення відповідних норм Конституції України.

У світлі загальної теорії тлумачення правових норм [1–6], тлумачення Конституції є одним із інструментів її реалізації, пристосування її норм до потреб держави та суспільства. У цьому аспекті під тлумаченням Конституції розуміється діяльність щодо усунення неоднозначності її розуміння шляхом усвідомлення дійсного сенсу норми, а під офіційним тлумаченням Конституції – діяльність спеціального уповноваженого органу держави із роз'яснення змісту норм Основного Закону шляхом усунення неясностей у їх розумінні, з'ясування таким чином сенсу норми з метою реалізації Конституції, пристосування її норм до потреб держави та суспільства [7, с. 14–15].

Традиційно неофіційне тлумачення норм права пов'язується з інтелектуальною діяльністю суб'єктів права, яка спрямована на пізнання істинної волі законодавця, матеріалізованій у нормі права, що не має офіційного характеру та відповідної юридичної сили, але може бути використана під час здійснення офіційного тлумачення норм права. Доктринальне роз'яснення норм права

та практика їх застосування базується на знаннях та глибокому розумінні закономірностей правового регулювання, ролі права у організації суспільного життя, у вирішенні конкретних юридичних питань, і здійснюється особами, які займаються науковою діяльністю у сфері права [2, с. 10].

Щодо офіційного тлумачення, то у демократичній державі тлумачення Конституції вважається ідеальною альтернативою внесення до неї змін, оскільки така процедура майже завжди досить складна. Крім цього, постійні конституційні зміни підривають її авторитет як Основного Закону держави та є несприятливим фактором щодо стабілізації держави та суспільства. Тлумачення Конституції допомагає ліквідації однієї з основних проблем конституційного права – розходження фактичної та юридичної Конституцій, гармонізуючи при цьому текст Основного Закону та реалії державного і суспільного життя [7, с. 15]. Так, зокрема, здійснюючи інтерпретаційну діяльність, Конституційний Суд України гарантує верховенство Конституції України, забезпечує дієвість її положень. Адже саме в процесі тлумачення відбувається з'ясування та роз'яснення їх змісту, розкривається «дух» Конституції України [8, с. 4].

Враховуючи особливу практичну значущість інтерпретації конституційних принципів для вирішення колізій і конфліктів, які виникають у конституційно-правовому полі України, правильного розуміння і застосування конституційних норм з урахуванням реалій сьогодення, насамперед в умовах окупації Автономної Республіки Крим та збройної інтервенції Російської Федерації проти України, надважливим є здійснення конституційно-правового дослідження проблем сучасного українського унітаризму у фокусі неофіційного (доктринального) тлумачення Конституції України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання тлумачення правових норм, у тому числі норм Конституції, знайшли своє відображення у працях таких вітчизняних дослідників, як Т. С. Богданевич, Ю. Л. Власов, В. С. Малента, М. П. Молибога, Н. М. Оніщенко, С. І. Палешник, Н. М. Пархоменко, С. В. Прийма, І. Д. Сліденко, Л. І. Чулінда та ін. У свою чергу, окремі доктринальні проблеми сучасного унітаризму, адміністративно-територіального устрою та процесу у своїх працях досліджували такі сучасні вчені та експерти, як Ю. І. Ганущак, Б. П. Гдичинський, А. Б. Гетьман, Р. В. Губань, О. П. Іщенко, О. Л. Копиленко, В. В. Кравченко, І. О. Кресіна, В. С. Куйбіда, О. Г. Кучабський, І. Й. Магновський, В. І. Нудельман, Х. В. Приходько, О. В. Скрипнюк, С. О. Телешун, А. Ф. Ткачук, В. Л. Федоренко та ін.

Мета статті. Метою даного дослідження є доктринальне тлумачення унітаризму як політико-правового феномену, принципу конституційного ладу та парадигмальної основи територіальної організації сучасної України.

Основні результати дослідження. Унітаризм як теорія та практика політико-територіального устрою відіграв визначальну роль у процесах становлення, розвитку, збереження та зміцнення вітчизняної державності. Багатовікова історія Українського народу довела цінність унітаризму як квінтесенції територіальної організації української держави. Важливість цього конституційного принципу набула свого особливого практичного значення в умовах окупації Автономної Республіки Крим та збройної інтервенції Російської Федерації проти України.

Збереження унітарності України, цілісності і недоторканності її території – аксіома конституційного сьогодення та телеологічна домінанта функціонування української держави. Український унітаризм, цілісність та недоторканність території України визначає зміст та спрямованість зовнішньої і внутрішньої політики держави та є об'єктом національної безпеки України, справою всього Українського народу.

Попри відсутність систематизованих актів, які б забезпечували реалізацію конституційних засад територіального устрою та детально регламентували порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою, слід констатувати, що державна політика у сфері конституювання та гарантування унітарності вітчизняної державності, особливо після прийняття Конституції України, стала послідовною та однозначною. Так, у Концепції адміністративної реформи в Україні зазначалося, що «у процесі трансформації територіального устрою та системи місцевого самоврядування слід спиратися на національний досвід, а також на світову, насамперед європейську, практику», при цьому процес перетворень «доцільно здійснювати з урахуванням унітарної форми державного устрою, яка забезпечує збереження соборності України» [9].

У Концепції державної регіональної політики від 25 травня 2001 року закріплювалося, що державна регіональна політика ґрунтується, поряд з іншими принципами, із врахуванням принципу «забезпечення унітарності України та цілісності її території, включаючи єдність економічного про-

стору на всій території держави, її грошово-кредитної, податкової, митної, бюджетної систем» [10]. Також серед принципів державної регіональної політики, закріплених у Законі України «Про засади державної регіональної політики» [11], вагоме місце займає принцип унітарності, під яким розуміється «забезпечення просторової, політичної, економічної, соціальної, гуманітарної цілісності України» (частина перша ст. 3 Закону).

Нарешті слід звернути увагу на концептуальні положення державної мовної політики в Україні. Так, у Концепції державної мовної політики закріплювалося, що «повноцінне функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території держави є гарантією збереження ідентичності української нації, єдності України» та встановлювалося, що одним з основних завдань цієї Концепції є сприяння «посиленню функції державної мови як об'єднувачого і консолідаційного чинників в українському суспільстві, засобу зміцнення державної єдності України» [12]. У розвиток цих засад, у частині третій ст. 1 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», зазначається, що «державний статус української мови є невіддільним елементом конституційного ладу України як унітарної держави» [13].

Багатовікова історія українського державотворення підтвердила, що єдність – політична, національна, регіональна є однією з головних умов здійснення української державності. Сягаючи корінням в епоху України-Руси, українська ідея соборності з плином часу та відповідно до суспільно-політичних колізій на теренах України набувала щоразу нового смислу. Соборність розумілася як майбутня політична, в тому числі й територіальна, економічна, соціокультурна, релігійна та духовна цілісність.

Такий акцент не є випадковим та штучним. На наш погляд, осмислення як історичного, так і сучасного досвіду унітаризму через призму цивілізаційного підходу дозволяє зрозуміти перспективи політичного та соціально-економічного поступу України як суверенної держави у віддаленому майбутньому. Цивілізаційний підхід дозволяє зрозуміти сенс національного досвіду унітаризму та порівняти його з досвідом унітаризму тих зарубіжних демократій, де він став стійкою цивілізаційною традицією. У цьому аспекті, зокрема, розкривається процес формування парадигмальної конструкції унітаризму як теоретичного відображення політичної, соціально-економічної, екогуманістичної, інформаційної та національної безпекової стратегії та практики розвитку Українського народу та української державності.

Важливість осмислення цивілізаційного контексту у розумінні українського унітаризму пов'язана насамперед з феноменом соборності, її ролі в реалізації української національно-державницької ідеї, її значенням в сучасному державотворчому процесі. Сучасне розуміння поняття соборності, яке в політичному лексиконі українців появилось в середині XIX ст., почало викристалізовуватися змістовно на рубежі XIX-XX ст., коли звертання до досвіду минулого набувало особливої актуальності і гостроти у зв'язку з новим етапом українського національно-визвольного і державницького руху. Цей рух у кінцевому рахунку призвів до історичної Злуки УНР і ЗУНР 1919 р., формування того етнотериторіального ландшафту і відповідного соціуму, який успадкувала незалежна Україна в 1991 р. як самостійна держава.

Якщо підходити до розуміння соборності України з погляду її єдності та цілісності (тобто унітарності, унітаризму), хоча це й не синоніми, то необхідно виокремити складові цього поняття, які в історіографії виступають як об'єкти і суб'єкти наукового пізнання.

У сучасній політичній науці виокремлюються не менше п'яти компонентів соборності. По-перше, це природно-географічний ландшафт, тобто унікальна територія, «батьківська земля», на якій впродовж понад два тисячоліття формувалася український етнос. Особливості цієї території полягають в її самодостатності для організації життя соціуму: оптимальне співвідношення суходолу, рік, озер, морів, гір, лісів, наявність рідкісних чорноземів, багатих корисних копалин, в унікальному розташуванні на міжцивілізаційному рубежі, на магістральних шляхах міжнародного сполучення, що надає їй виняткового геополітичного і військово-стратегічного значення. Соборність території сучасної України визначена її державними кордонами і гарантується міжнародним правом, але, як засвідчує досвід, є сили, які ставлять під сумнів цілісність, неподільність і непорушність державної території України.

По-друге, це – головний чинник – людський, український етнос, основу формування якого склали дуже близькі між собою слов'янські племена, успадкувавши чимало знарядь праці, організації побуту, звичаїв, традицій, обрядів від дослов'янських народів. Український народ з огляду собор-

ності виступає, з одного боку, як ідентичність за критеріями громадянства, що сучасна етнополітологія трактує як інститут української політичної нації. З другого боку, домінуюче ядро Українського народу складає етнічна ідентичність українців, тобто українська етнічна нація, котра виходить за межі України, репрезентує себе як світове українство.

По-третє, культурно-духовний чинник, який найменше піддається універсалізації та уодноманітненню. Цей чинник соборності дуже чутливий і суперечливий, він наштовхується на рифи об'єктивного і суб'єктивного характеру, потребує підвищеної уваги до себе з боку регулятивної функції держави. Йдеться про такі компоненти цього чинника, як мова спілкування, історична пам'ять, релігія, обряди, звичаї, традиції, менталітет тощо.

По-четверте, це організація суспільства, тобто державний чинник. Унікальність українського державотворчого процесу зумовлена його історичними особливостями, значною мірою ґрунтується на модерному українському міфі, який виводить коріння організації первісного суспільства та зародження державного життя на землях України з дослов'янських та ранньослов'янських часів. Відлік хронології українського суспільно-політичного життя включає княжу добу, козацько-гетьманські часи, державне життя українців у складі Великого князівства Литовського, Речі Посполитої, Московської держави, Російської, Османської та Австро-Угорської імперій, а також Польщі, Румунії та Чехословаччини. Період Української революції 1917–1921 рр. залишив у спадок цілу палітру різноманітних державних утворень, що втілювали різні моделі державної організації, але сповідували ідею спільної держави. Кроком до уніфікації державного життя стала радянська доба, на міфах якої сформувалося те покоління, яке взяло на себе фундацію творення Незалежної України. Власне тут закорінені деякі причини, що продукують ті дискусії, які ведуться й сьогодні. Гострота цих дискусій нерідко розхитує політичну соборність України.

І, нарешті, п'ятий компонент соборності – це міжнародний, або геополітичний чинник історичного процесу соборування України. Сам перебіг історичного розвитку, який, з одного боку, сприяв утвердженню української ідентичності, стимулював консолідацію етносу, формування нації, державотворчі процеси, забезпечення цілісності України, а з іншого боку, наражався на дію відцентрових, деструктивних, сепаратистських сил, а ще в більшій мірі на ворожі зовнішні фактори, спротив наших сусідів, які в своїх інтересах прагнули ослабити, розділити, колонізувати Україну, захопити її території і скористатися унікальним природним і людським потенціалом [14].

Усі ці чинники в тій чи іншій мірі обумовлюють унітарність України та колосальну парадигмально-цивілізаційну роль унітаризму у зміцненні громадянської злагоди на землі України (Преамбула Конституції України), консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури (стаття 11 Конституції України).

Концептуальний аналіз вітчизняних конституційно-правових традицій унітаризму та соборності являє інтерес у зв'язку з тим, що ми отримуємо можливість, з одного боку, зіставити унікальні національні моделі взаємовідносин держави та її адміністративно-територіальних одиниць, розглянути тенденції централізації та децентралізації, проаналізувати практику розподілу функцій центру та місць на різних історичних етапах, з іншого – провести порівняння з аналогічними процесами у зарубіжних країнах.

Формування сучасної вітчизняної конституційної доктрини передбачає системний погляд на сутність та зміст класичного унітаризму, який необхідно розглядати та розуміти з різних позицій, а саме: аксіологічної, гносеологічної (епістемологічної), онтологічної, вітальної, цивілізаційної, праксеологічної, функціональної, організаційної, комунікативної, економічної, ідеологічної (пропагандистської), дефінітивної (категоріальної) тощо.

У своїй єдності означені та інші аспекти у розумінні сутності унітаризму (у тому числі у контексті ідей та цінностей світового конституціоналізму, його змістових та системно-структурних характеристик, серед яких свобода, суверенітет, солідарність, демократія, правовладдя (верховенство права), поділ влади) дозволяють говорити про існування даного феномену не тільки як привабливої концептуальної моделі, а й об'єктивної реальності, яка має аксіологічні, гносеологічні, онтологічні, цивілізаційні, інституціональні, конститутивні, нормативні, функціонально-телеологічні, історичні, національні та ментальні параметри, які еволюційним шляхом склалися під впливом відповідних ідей та принципів.

Такий симбіоз сутнісних, змістових та системно-структурних характеристик сучасного унітаризму дозволяє розуміти, розвивати, захищати унітарну державність. Адже тільки за умови такої

парадигмально-конституційної, інституціональної та функціональної інсталяції у механізм демократичного конституційного ладу унітаристська ідея стає оптимальною та, по суті, універсальною основою для вирішення значної кількості суспільних справ, у тому числі та, у першу чергу, прав людини, що свідчить про колосальний гуманістичний потенціал сучасного українського унітаризму.

На наш погляд, формування цілісної парадигмально-конституційної основи сучасного українського унітаризму відіграватиме вагомий інформаційно-пропагандистський роль у процесах протидії проросійськи орієнтованим концептам федералізації України. Здебільшого саме ця обставина є причиною того, що питання вітчизняного унітаризму зводиться тільки до суто політичної тематики або віддається на відкуп формально-юридичним методам його вирішення. При цьому не враховується, що визначення цього феномену – це питання, яке напряму пов'язане з аксіологічними, онтологічними, гносеологічними, сутнісно-субстанціональними та функціонально-телеологічними перспективами розвитку української державності.

Концептуальний аналіз конституційно-правових проблем організації та функціонування державної влади в контексті унітаризму (унітарної форми державного устрою) доводить, що унітарна форма державного устрою є найбільш оптимальною для України, в межах якої діє єдина конституція та законодавство на всій території, функціонує єдина система органів влади (законодавча, виконавча, судова), діє єдине громадянство та ін. Значний вплив на організацію та функціонування державної влади в Україні відіграє такий феномен конституційно-правового буття, як децентралізація публічної влади, яка полягає у передачі частини повноважень від органів виконавчої влади на місцевий рівень.

Вважаємо, що подальша модернізація та оптимізація державної влади в умовах сьогодення є майже неможливою без зміни концептуальних підходів щодо організації та функціонування державної влади на основі принципів верховенства права, демократизму, унітаризму, цілісності, централізації і децентралізації, субсидіарності та ін., які складають ключовий зміст державної влади в унітарних країнах, а також налагодження ефективних механізмів в системі стримувань і противаг задля утвердження України як правової, демократичної держави.

Особливої актуальності доктринальні та прикладні питання унітаризму набувають у світлі проблем протидії деструктивним інформаційним впливам, яка не обмежується гуманітарною сферою, охоплюючи широкий спектр питань зовнішньої та внутрішньої безпеки. Проникнення ворожого контенту до медійного поля України загрожує функціонуванню демократичних інститутів, знижує загальний рівень стійкості держави, а також здатне негативно впливати на зовнішньополітичні орієнтири України. Агресія проти України здійснена, щоб повернути Україну до сфери геополітичного впливу Російської Федерації. Досягти цієї мети було передбачено за допомогою трьох головних вимог, сформульованих ще до початку війни: федералізація України, офіційний статус російської мови як другої державної і зміна зовнішньополітичного курсу, тобто відмова України від європейської та євроатлантичної інтеграції [15]. Як ми бачимо, на першому місці серед інструментів пропаганди з боку агресора визначено саме вимогу федералізації її територіального устрою.

Слід зазначити, що Україна та українська державність протягом десятиліть була не лише об'єктом інформаційно-пропагандистської політики Російської Федерації, а й «окремим питанням» московської геополітики. Значною мірою саме внаслідок недооцінки відповідних геополітичних сценаріїв Україна опинилась в сучасних умовах окупації та збройної інтервенції з боку північного сусіда. Яскравою ілюстрацією такого роду експансіоністських сценаріїв є позиція одного із ідеологів «Руського миру» та «сірого кардинала путінізму» О. Г. Дугіна. Так, у своїй книзі «Основи геополітики» [16], опублікованій ще у 1997 році, яка витримала кілька видань, абсолютно відверто констатується, що «суверенітет України являє собою настільки негативне для російської геополітики явище, що, в принципі, легко може спровокувати збройний конфлікт». «Україна, – вважає О. Г. Дугін, – як самостійна держава з якимись територіальними амбіціями являє собою величезну небезпеку для всієї Євразії, і без вирішення української проблеми взагалі говорити про континентальну геополітику безглуздо. Це не означає, що культурно-мовна або економічна автономія України повинна бути обмежена, і що вона повинна стати чисто адміністративним сектором російського централізованої держави (як, певною мірою, це було в царській імперії або при СРСР). Але стратегічно Україна повинна бути жорстко проєкцією Москви на півдні і заході» [16, с. 348].

Отже, враховуючи такого роду геополітичні сценарії «Руського миру», поява федералізаційних проєктів в Україні не є випадковістю. Слід зазначити, що подібні сценарії федералізації за актив-

ної участі Росії розігрувалися і в інших країнах, насамперед, Грузії, Азербайджані, Казахстані та, особливо, Молдові. Досвід цих країн, виклики які існують перед ними, та, особливо, методика та тактика Росії щодо них, доволі схожі та повчальні для України.

Безумовно, важливими та дискусійними питаннями конституційної теорії і практики вітчизняного унітаризму, залишаються проблеми формування національної ідеї та регулювання етнонаціональних відносин, здійснення адміністративно-територіальної реформи, особливості реалізації мовної, інформаційної, економічної та бюджетно-фінансової політики в сучасній Україні. Однією з ключових та актуальних, синергетично пов'язаних із теорією та практикою українського унітаризму, є проблема національної безпеки та оборони. Безумовно, колосальне значення має проблема гармонізації релігійної атмосфери в українському суспільстві, розбудова міжконфесійних відносин на засадах імперативів толерантності. Українська мова й українська ідентичність, національна культура, віра, історія, традиції, мистецтво, соборність – це фундаментальні цінності, що єднають громадян України у національну спільноту, що є запорукою територіальної цілісності та незалежності України.

Висновки. Сукупність наведених у статті факторів доводить визначальну роль унітаризму та соборності в реалізації української національно-державницької ідеї, її значення в сучасному державотворчому процесі, в консолідації української нації та механізмі організації та функціонування української державності. Саме ідеал соборності українських земель упродовж багатьох століть виступав визначальним чинником національної консолідації, виявом генетичного прагнення Українського народу до територіального й духовного єднання, спадкоємності історичної державницької традиції. Унітаризм, цілісність та недоторканність території є фундаментальною підважиною існування незалежної та соборної України.

Унітаризм не повинен ототожнюватися виключно з традиційними організаційними або функціональними атрибутами унітарної форми державного устрою. Унітаризм є багатовимірним соціально-політичним та конституційним явищем: це і ідея, і теорія, і науковий напрям, і соціально-політична та конституційна практика, і конституційна форма існування та функціонування народу (народоправство), держави (державність), регіонів (регіоналізм) та територіальних громад (громадоправство та муніципалізм), і історичний стан національної державності та української регіональної цивілізації (національна ідентичність), і прояв громадянськості (унітарна правосвідомість) тощо.

Збереження і примноження державотворчого потенціалу ідеї унітаризму та соборності як запоруки нерозривності і єдності державного організму, є визначальною умовою поступального соціально-політичного, економічного і духовно-культурного розвитку України.

Лише адекватне тлумачення принципу унітаризму, оцінка й осмислення вітчизняної історії та концептуальних проблем теорії унітарного державотворення, а також вивчення відповідного зарубіжного конституційного досвіду, дозволить краще побачити той шлях, яким має йти розвиток унітаризму в Україні.

Список використаних джерел

1. *Власов Ю. Л.* Проблеми тлумачення норм права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політ. і правових вчень». Київ, 2000. 17 с.
2. *Малента В. С.* Неофіційне тлумачення норм права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політ. і правових вчень». Київ, 2010. 16 с.
3. *Молибога М. П.* Тлумачення (інтерпретація) правових норм : наукове та практичне значення : автореферат дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політ. і правових вчень». Київ, 2010. 20 с.
4. *Палешник С. І.* Тлумачення в судовій практиці: поняття, особливості, види: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політ. і правових вчень». Харків, 2016. 19 с.
5. *Прийма С. В.* Принципи тлумачення норм права : автореферат дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політ. і правових вчень». Харків, 2011. 18 с.
6. *Чулінда Л. І.* Юридично-лінгвістичне тлумачення текстів нормативно-правових актів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політ. і правових вчень». Київ, 2003. 20 с.
7. *Сліденко І. Д.* Тлумачення Конституції України: питання теорії і практики в контексті світового досвіду: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 «Конституційне право». Одеса, 2001. 22 с.

8. *Богданевич Т. С.* Офіційне тлумачення Основного Закону Конституційним Судом України: дис. ... д-ра філософії за спец. (081-Право). Київ, 2019. 256 с.
9. *Концепція адміністративної реформи в Україні:* Затверджена Указом Президента України «Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні» від 22 липня 1998 року № 810/98. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/98?find=1&text=%D1%83%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%B0%D1%80#w13> (дата звернення 19.06.2021).
10. *Концепція державної регіональної політики:* Затверджена Указом Президента України «Про Концепцію державної регіональної політики» від 25 травня 2001 року № 341/2001 Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341/2001?find=1&text=%D1%83%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%B0%D1%80#w13> (дата звернення 19.06.2021).
11. *Закон України «Про засади державної регіональної політики»* від 5 лютого 2015 року. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 13. Ст. 90.
12. *Концепція державної мовної політики:* Схвалена Указом Президента України від 15 лютого 2010 року № 161/2010. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161/2010?find=1&text=%D1%83%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%B0%D1%80> (дата звернення 19.06.2021).
13. *Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»* від 25 квітня 2019 року. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 21. Ст. 81.
14. *Калакура Я. С.* Українська соборність як історіографічна проблема. Соборність як чинник українського державотворення (до 90-річчя Акту злуки): збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції (м. Київ, 21 січня 2009 р.). Київ, 2009. С. 63–67.
15. *Українсько-російські відносини: Тест на політичну зрілість. Аналітична доповідь.* URL: https://ukraine-russia.wf.org.ua/4/?fbclid=IwAR2iCBmeAMxCUtNT_faSiCjXyptmhTAR0bRqro7DlxwGasry85NCWGSPMY0 (дата звернення 19.06.2021)
16. *Дугин А. Г.* Основы геополитики. Москва : Арктогея, 1997. 591 с.

References

1. *Vlasov Yu. L.* Problemy tлумachennia norm prava : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.01 «Teoriia ta istoriia derzhavy i prava; istoriia polit. i pravovykh vchen». Kyiv, 2000. 17 s.
2. *Malenta V. S.* Neofitsiine tлумachennia norm prava : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.01 «Teoriia ta istoriia derzhavy i prava; istoriia polit. i pravovykh vchen». Kyiv, 2010. 16 s.
3. *Molyboha M. P.* Tлумachennia (interpretatsiia) pravovykh norm: naukovе ta praktychne znachennia : avtoreferat dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.01 «Teoriia ta istoriia derzhavy i prava; istoriia polit. i pravovykh vchen». Kyiv, 2010. 20 s.
4. *Paleshnyk S. I.* Tлумachennia v sudovii praktytsi: poniattia, osoblyvosti, vydy : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.01 «Teoriia ta istoriia derzhavy i prava; istoriia polit. i pravovykh vchen». Kharkiv, 2016. 19 s.
5. *Pryima S. V.* Pryntsypy tлумachennia norm prava : avtoreferat dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.01 «Teoriia ta istoriia derzhavy i prava; istoriia polit. i pravovykh vchen». Kharkiv, 2011. 18 s.
6. *Chulinda L. I.* Yurydychno-linhvystychnе tлумachennia tekstiv normatyvno-pravovykh aktiv : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.01 «Teoriia ta istoriia derzhavy i prava; istoriia polit. i pravovykh vchen». Kyiv, 2003. 20 s.
7. *Slidenko I. D.* Tлумachennia Konstytutsii Ukrainy: pytannia teorii i praktyky v konteksti svitovoho dosvidu : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.02 «Konstytutsiine pravo». Odesa, 2001. 22 s.
8. *Bohdanevych T. S.* Ofitsiine tлумachennia Osnovnoho Zakonu Konstytutsiinym Sudom Ukrainy : dys. ... d-ra filosofii za spets. (081-Pravo). Kyiv, 2019. 256 s.
9. *Kontseptsiia administratyvnoi reformy v Ukraini:* Zatverdzhena Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 22 lypnia 1998 roku № 810/98. Ofitsiynyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/98?find=1&text=%D1%83%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%B0%D1%80#w13> (data zvernennya 19.06.2021)
10. *Kontseptsiia derzhavnoi rehionalnoi polityky:* Zatverdzhena Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 25 travnia 2001 roku № 341/2001. Ofitsiynyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341/2001?find=1&text=%D1%83%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%B0%D1%80> (data zvernennya 19.06.2021).
11. *Zakon Ukrainy «Pro zasady derzhavnoi rehionalnoi polityky»* vid 5 liutoho 2015 roku. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2015. № 13. st. 90.
12. *Kontseptsiia derzhavnoi movnoi polityky:* Skhvalena Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 15 liutoho 2010 roku № 161/2010. Ofitsiynyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161/2010?find=1&text=%D1%83%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%B0%D1%80> (data zvernennia 19.06.2021).
13. *Zakon Ukrainy «Pro zabezpechennia funktsionuvannia ukrainskoi movy yak derzhavnoi»* vid 25 kvitnia 2019 roku. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2019. № 21. St. 81.
14. *Kalakura Ya. S.* Ukrainska sobornist yak istoriografichna problema. Sobornist yak chynnyk ukrainskoho derzhavotvorennya (do 90-richchia Aktu zluky) : zbirnyk materialiv Vseukrainskoi naukovoї konferentsii (m. Kyiv, 21 sichnia 2009 r.). Kyiv, 2009. S. 63–67.

15. *Ukrainsko-rosiiski vidnosyny: Test na politychnu zrilist. Analitychna dopovid.* URL: [https://ukraine-russia.wf.org.ua/4/?fbclid=IwAR2iCBmeAMxCUtNT_faSiCJxYptmhTAR0bRqro7DlxwGasry85NCWGSPMY0\(data_zvernennia_19.06.2021\)](https://ukraine-russia.wf.org.ua/4/?fbclid=IwAR2iCBmeAMxCUtNT_faSiCJxYptmhTAR0bRqro7DlxwGasry85NCWGSPMY0(data_zvernennia_19.06.2021)).
16. *Dugin A. G. Osnovy geopolitiki.* Moskva : Arktogeya, 1997. 591 s.

Батанов О. В. Проблеми сучасного українського унітаризму у фокусі доктринального тлумачення Конституції України

Висвітлюються концептуальні проблеми формування вітчизняної доктрини унітаризму. Констатуючи факт, що найбільш багатоаспектною і складною є проблема утвердження в Україні оптимальної форми державного устрою, пропонується посилити у вітчизняній конституційній науці та освіті доктринальні засади сучасного унітаризму.

Аналізуючи комплекс сутнісних та змістових характеристик унітаризму як феномену сучасного конституційного права, окреслюються перспективні напрямки розвитку унітаристської доктрини. Показаний синергетичний зв'язок між теорією сучасного унітаризму, принципами унітарності державної території та фундаментальними інститутами політико-правового та державно-управлінського життя сучасних унітарних держав. Доводиться, що унітарний устрій є не лише одним із важливих компонентів процесу досягнення завдань, цілей та функцій більшості сучасних держав, а й іманентною ознакою та стратегічним елементом механізму реалізації їх суверенних прав.

Ключові слова: унітаризм, унітарність, територія, держава, державний устрій, унітарний устрій, адміністративно-територіальний устрій.

Batanov O. V. Problems of modern Ukrainian unitarism in the focus of doctrinal interpretation of the Constitution of Ukraine

The conceptual problems of the formation of the national doctrine of unitarism are covered. Recognizing the fact that the most multifaceted and complex problem is the establishment of the optimal form of government in Ukraine, it is proposed to introduce a separate vector in national constitutional science and education. In spite of the fact that in the field of political and legal science in general and modern constitutionalism, the issue of unitarism is quite actively discussed by scholars, scientists, politicians and public figures, the scientific knowledge in this field remains extremely controversial and fragmentary.

Analyzing the complex of essential and substantive characteristics of unitarism as a phenomenon of modern constitutional law, outlines perspective directions of development of the unitarian doctrine. The synergistic connection between the theory of modern unitarism, the principles of unitarity of the state territory and the fundamental institutions of political-legal and state-administrative life of modern unitary states is shown. It proves that the unitary system is not only one of the important components of the process of achieving the tasks, goals and functions of most modern states, but also an immanent feature and strategic element of the mechanism of exercising their sovereign rights.

Considering that unitarism is a multidimensional socio-political and constitutional phenomenon: it is an idea, a theory, a scientific direction, and a global social and constitutional practice, and a constitutional form of the existence and functioning of territorial communities, and the historical state of national statehood and Ukrainian regional civilization, and the form of realization of national identity and citizenship, etc., concludes the relevance and necessity of forming a unitarianist discourse in modern constitutional law science and education.

In the opinion of the author, consistent conceptualization and institutionalization of the unitarianist doctrine will allow us to understand the deep processes that determine the emergence of the phenomenon of national unitarism, testify to the enormous civilizational role and axiological, ontological, epistemological, functional and psycho-logical features in the course of its political structuring, formation of market economy relations, implementation of eco-humanistic national security and defence.

Keywords: unitarism, unitarian, territory, state, state system, unitary system, administrative and territorial system.

DOI: 10.33663/2524-017X-2021-12-7